

Sprawozdanie z „Corocznej konferencji na temat europejskiego prawa konsumenckiego 2020” (*Annual Conference on European Consumer Law 2020*) Trewir, 8–9 października 2020 r.

Na początku października 2020 r. odbyła się coroczna konferencja dotycząca europejskiego prawa konsumenckiego, organizowana przez Akademię Prawa Europejskiego (ERA). W tym roku wydarzenie zostało przeniesione z Trewiru (Niemcy) na platformę online. Wygłoszone referaty obejmowały te obszary prawa konsumenckiego, które w ostatnich miesiącach były obiektem intensywnych prac KE oraz innych organów i instytucji UE, a także państw członkowskich.

Pierwszy dzień obrad rozpoczął panel poświęcony aktualizacji prawa konsumenckiego w nadchodzących inicjatywach legislacyjnych oraz wnioskom płynącym ze skutków pandemii COVID-19 na prawa konsumentów. Referat pt. „The New Consumer Agenda: priorities and upcoming legislative initiatives” wygłosił Massimo Serpieri z Dyrekcji Generalnej ds. Sprawiedliwości i Konsumentów. Jak podkreślił referent, przygotowywana przez KE agenda jest efektem przeprowadzanych w tym roku publicznych konsultacji dotyczących wiedzy i zaangażowania konsumentów w promowanie zrównoważonej konsumpcji, zdefiniowania pojęć „przeciętnego” i „wrażliwego” konsumenta, egzekwowania ich praw w Internecie oraz międzynarodowej współpracy w tych trzech obszarach. Ponadto prace Komisji koncentrują się na rewizji dyrektywy o kredycie konsumenckim¹ i dyrektywy w sprawie ogólnego bezpieczeństwa produktów². Przewidziany jest również przegląd dyrektyw mających znaczenie dla uczestnictwa konsumentów w Europejskim Zielonym Ładzie i umożliwiania podejmowania świadomych, zrównoważonych decyzji zakupowych, tj. dyrektywy o nieuczciwych praktykach handlowych³ oraz dyrektywy o prawach konsumenta⁴. Wyniki prac Komisji i ewentualne wnioski legislacyjne powinny ukazać się w 2021 r.

Kolejny referat wygłosiła Ursula Pahl, reprezentująca organizację konsumencką Bureau Européen des Unions de Consommateurs AISBL (BEUC) z Brukseli. Prezentacja pt. „The COVID-19 outbreak: drawing lessons from the crisis to reshape consumer protection and accelerate the digital and green transition” obejmowała przedstawienie niedawno opracowanego dokumentu dotyczącego strategii ochrony konsumentów w gospodarce wychodzącej z kryzysu⁵. Następnie referentka zaprezentowała podsumowanie obserwacji skutków pandemii COVID-19 na rynek wewnętrzny. Według niej naruszenia interesów konsumentów i luki regulacyjne były widoczne

¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2008/48/WE z 23.04.2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz. Urz. UE 2008 133/66).

² Dyrektywa nr 2001/95/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 3.12.2001 r. w sprawie ogólnego bezpieczeństwa produktów (Dz. Urz. UE 2001 11/4).

³ Dyrektywa nr 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.05.2005 r. dotycząca nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniająca dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz. Urz. UE 2005 149/22).

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2011/83/UE z 25.10.2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz. Urz. UE 2011 304/64).

⁵ BEUC, Consumers in the Recovery Economy – a strategy. BEUC's Response to the Public Consultation on the European Commission's Consumer Agenda 2021–2027, zob. https://www.beuc.eu/publications/beuc-x-2020-090_commissions_consumer_agenda_2021-2027.pdf.

głównie w pięciu obszarach: praw pasażerów, stosowania nieuczciwych praktyk rynkowych, platform internetowych, zdrowia oraz usług finansowych. O ile sektor platform internetowych przeżywa niezaprzeczalny rozkwit, o tyle organizacje rządowe, które przeszły wyłącznie na pracę online, miały szereg problemów z zapewnieniem płynności obsługi. Okres lockdownu ujawnił także istotny problem w prawie medycznym – brak przepisów regulujących udzielanie teleporad i wystawiania na ich podstawie recept.

Kolejny panel poświęcono pakietowi *The Digital Service Act*⁶ (DSA), dotyczącemu nowelizacji przepisów o usługach cyfrowych w UE. Teresa Rodríguez de las Heras Ballell, członek dwóch grup eksperckich KE zajmujących się nowymi technologiami i platformami internetowymi, przedstawiła poświęcony mu referat pt. „Background on the new Digital Services Act package”. Głównym postulatem wysuniętym podczas tego wystąpienia było objęcie przepisami prawa wewnętrznych regulaminów i zasad na platformach. Zdaniem referentki platformę należy postrzegać nie tylko jako dostawcę usług, lecz również jako system prawa prywatnego. Platforma, bowiem, organizuje wewnętrzną społeczność i stanowi quasi-prawo właściwe, mogąc zakazać publikacji treści, które nie są uznane za nielegalne przez obowiązujące prawo. Potwierdzeniem tego, że platformy nie powinny być wyłącznie rozumiane jako dostawcy usług było przywołanie wyroku TS w sprawie *Uber Spain*⁷, w którym Trybunał określił Ubera jako integralną część złożonej usługi⁸ oraz kreatora rynku mającego na niego decydujący wpływ⁹.

Równie interesujące zagadnienia poruszył Jan Penfrat, starszy doradca ds. polityki w stowarzyszeniu *European Digital Rights*. Referat pt. „The Digital Service Act nad regulation of the platform economy – an opportunity not to be missed?” również częściowo dotyczył sposobu uregulowania platform internetowych, jednak w celu zapobiegania nadmiernej dominacji nad użytkownikami i wprowadzenia bardziej demokratycznych rozwiązań w zarządzaniu platformami. Te założenia, zdaniem prelegenta, mogą zostać osiągnięte przez zwiększenie transparentności platform, zwłaszcza w zakresie stosowanych algorytmów oraz tożsamości podmiotów opłacających wyświetlane reklamy. Ponadto konieczne jest ograniczanie personalizacji przez wprowadzenie opcji jej wyłączenia oraz wzmocnienie egzekwowania praw użytkowników i efektywności dochodzenia roszczeń. Przede wszystkim jednak należy zachować możliwość komunikowania się przez platformy także dla tych konsumentów, którzy nie są ich użytkownikami. Ograniczanie takich opcji jest pożądane przez platformy, ponieważ zwiększałoby liczbę użytkowników, lecz wywierałoby to silny wpływ na konsumentów.

Pierwszy dzień konferencji zakończył panel poświęcony dążeniom UE do promowania zrównoważonej konsumpcji. Otworzyła go Emmanuelle Maire z Dyrekcji Generalnej ds. Środowiska, wygłaszając referat pt. „The European Commission’s New Circular Economy Action Plan: main proposals concerning consumers”. Omówione w nim zostały tendencje zakupowe konsumentów oraz ogólna jakość produktów w UE. Po pierwsze, obserwacje rynku wewnętrznego prowadzą do wniosku, zdaniem referentki, że towary, jak ubrania i drobna elektronika, są produkowane w bardzo dużych ilościach i z powodu niskiej jakości łatwo ulegają zniszczeniu. Po drugie,

⁶ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-services-act-package>.

⁷ Wyr. TS z 20.12.2017 r. w sprawie C-434/15 *Asociación Profesional Elite Taxi v. Uber Systems Spain SL*, ECLI:EU:C:2017:981.

⁸ Wyr. TS w sprawie C-434/15, pkt 40.

⁹ *Ibidem*, pkt 39.

konsumenci nie mają w zwyczaju oddawać produktów do naprawy, tylko kupują nowe. Te dwie główne tendencje muszą zostać zmienione i stanowią obecnie trzon prac Dyrekcji Generalnej ds. Środowiska.

Kolejne wystąpienie dotyczyło przedkontraktowych obowiązków przedsiębiorcy, mających wspierać zrównoważoną konsumpcję. Petra Weingerl z Uniwersytetu Mariborskiego (Słowenia) wygłosiła referat pt. „Guaranteeing sustainability at the pre-contractual stage”. Prelegentka stwierdziła, że również na etapie przed zawarciem umowy konsumenci powinni być wspierani w podejmowaniu racjonalnych i zrównoważonych decyzji zakupowych. Wprowadzenie odpowiednich wymogów informacyjnych, podnoszenie świadomości konsumentów co do ich istnienia oraz przyjęcie jednolitych zasad etykietowania produktów ekologicznych, przyczyniłoby się do osiągnięcia tego celu. Ponadto, jej zdaniem, warto rozważyć wprowadzenie do dyrektywy o nieuczciwych praktykach handlowych norm dedykowanych właśnie roszczeniom z tytułu nieposiadania przez produkt ekologicznego charakteru, o jakim zapewniał przedsiębiorca.

Kontynuacją tematyki zrównoważonego i świadomego decydowania na każdym etapie kontraktowym była prezentacja dotycząca wykonywania umowy. Evelyne Terryn z Katolickiego Uniwersytetu Lwańskiego (Belgia) przedstawiła ten temat w wystąpieniu pt. „Promoting sustainable choices at the contractual stage”. Referentka zauważyła, że w ostatnich latach na znaczeniu zyskują, zwłaszcza w relacjach B2B, tendencje do łączenia oferowanych produktów z usługami, np. w postaci wypożyczania mebli do biur zamiast ich kupowania. Coraz większą rolę odgrywa w tym zakresie internet rzeczy (*Internet of Things*, IoT). Chętnie korzystają z niego zwłaszcza przedsiębiorcy wchodzący dopiero na rynek oraz nowopowstałe gałęzie rynku wewnętrznego. Niestety działalność gospodarcza reklamująca się jako bardziej zrównoważona często w praktyce nie wyróżnia się na tle konkurencji. Dlatego potrzebne są sprecyzowane wymogi transparentności prośrodowiskowego charakteru przedsiębiorstwa oraz zasad certyfikowania.

Na koniec uczestnicy konferencji mieli możliwość poznania dobrych praktyk i inicjatyw legislacyjnych w wybranych państwach członkowskich, dotyczących gospodarki o obiegu zamkniętym, nakierowanej na minimalizację wpływu na środowisko tworzonych produktów przez ich powtórne wykorzystanie. Wspólny referat pt. „Circular economy – best practices and legal initiatives in the Member States” wygłosili Evelyne Terryn (Francja i Belgia), Petra Weingerl (Słowenia) oraz Carl Dalhammar z Uniwersytetu w Lund, członek Rady ds. Badań Naukowych przy szwedzkim Urzędzie Ochrony Konkurencji (Szwecja). Wnioski wynikające z analizy wprowadzania gospodarki o obiegu zamkniętym w wybranych państwach członkowskich zostały następnie podsumowane podczas debaty „Round table: Bringing the green and digital transitions together – what are the main challenges? How can we achieve a more sustainable e-commerce?”, w której uczestniczyli Carl Dalhammar, Margreeth Pape z Thuiswinkel.org zajmującej się reprezentowaniem interesów konsumentów na rynku sprzedaży detalicznej w Holandii oraz Eva Dalenstam z Dyrekcji Generalnej ds. Środowiska. We Francji i Belgii promowana jest produkcja i konsumpcja polegające na minimalizowaniu wytwarzania (*zero waste*). Z kolei dostęp do wody i czystego środowiska są wolnościami zagwarantowanymi przez Konstytucję Słowenii. Natomiast Szwecja ogłosiła w czerwcu 2020 r. Strategię na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym, określającą *circular economy* siłą napędową dla sektora przedsiębiorstw i innych podmiotów.

Drugi dzień konferencji rozpoczął referat pt. „Recent CJEU case law on consumer law matters” wygłoszony przez Massimiliano Puglia, doradcę w gabinecie sędziego Rossiego, Prezesa Ósmej Izby Trybunału Sprawiedliwości. Przegląd najnowszego orzecznictwa TS został podzielony na sprawy dotyczące stosowania nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich¹⁰, naruszenia praw pasażerów¹¹ oraz zasad przetwarzania danych osobowych¹². W kontekście prezentowanego przeglądu warto mieć na uwadze, że spośród wszystkich wyroków TS około 10% bezpośrednio lub pośrednio dotyczy praw konsumentów. Najnowsze orzecznictwo TS odnoszące się do dyrektywy o nieuczciwych warunkach w umowach konsumenckich¹³ dotyczyło m.in. czynnej legitymacji procesowej konsumentów. Według TS przepisy dyrektywy 93/13/EWG nie stoją na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które ustanawia termin na wytoczenie powództwa o stwierdzenie nieważności nieuczciwego warunku umownego. Jednak termin ten nie może być mniej korzystny niż terminy dotyczące podobnych środków istniejących w prawie krajowym, zgodnie z zasadą równoważności, oraz nie może czynić wykonywania praw przyznanych przez porządek prawny Unii, w szczególności dyrektywę 93/13/EWG, praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym, zgodnie z zasadą skuteczności¹⁴. Trybunał rozstrzygał również sprawy, których przedmiotem były pytania prejudycjalne sądów polskich, m.in. w zakresie dochodzenia roszczeń za odwołany lub opóźniony lot. Jak stwierdził TS, uzależnienie prawa do odszkodowania z tytułu takiej szkody od warunku, zgodnie z którym należne odszkodowanie powinno zostać wypłacone w euro, z wyłączeniem jakiegokolwiek innej waluty krajowej, oznaczałoby ograniczenie wykonywania tego prawa¹⁵ i naruszałoby w konsekwencji wymóg szerokiej wykładni rozporządzenia nr 261/2004¹⁶. Mogłoby to prowadzić do odmiennego traktowania poszkodowanych pasażerów lub ich następców prawnych; takie odmierne traktowanie nie może zostać oparte na jakimkolwiek obiektywnym uzasadnieniu¹⁷.

Kolejny panel dotyczył ochrony konsumentów wrażliwych i obejmował referat Christine Riefa z Brunel University w Londynie pt. „Vulnerable consumers: the regulatory framework and the way forward”. Podstawowy zidentyfikowany przez referentkę problem polega na tym, że trudno precyzyjnie zdefiniować pojęcie „wrażliwego konsumenta” i przyjąć odpowiednie polityki mające zwiększyć zakres jego ochrony. Ponadto należy zapewnić takim osobom dostęp do wymiaru sprawiedliwości, z którego obecnie są praktycznie wykluczone. Z badań wynika, że dostęp ten nie jest dopasowany do potrzeb wrażliwych konsumentów, co dodatkowo tę wrażliwość potęguje. W tym

¹⁰ Zob. wyr. TS z 3.03.2020 r. w sprawie C-125/18 *Marc Gómez del Moral Guasch v. Bankia SA*, ECLI:EU:C:2020:138; wyr. TS z 9.07.2020 r. w sprawie C-698/18 *SC Raiffeisen Bank SA i BRD Groupe Société Générale SA v. JB i KC*, ECLI:EU:C:2020:537.

¹¹ Zob. postanowienie TS z 13.07.2020 r. w sprawie C-606/19, *flightright GmbH v. Iberia LAE SA Operadora Unipersonal*, ECLI:EU:C:2020:101; wyr. TS z 12.03.2020 r. w sprawie C-832/18 *A i in. v. Finnair Oyj*, ECLI:EU:C:2020:204; wyr. TS z 26.03.2020 r. w sprawie C-215/18 *Libuše Králová v. Primera Air Scandinavia*, ECLI:EU:C:2020:235; wyr. TS z 11.06.2020 r. w sprawie C-74/19 *LE v. Transportes Aéreos Portugueses SA*, ECLI:EU:C:2020:460; wyr. TS z 3.09.2020 r. w sprawie C-356/19 *Delfly sp. z o.o. v. Smartwings Poland sp. z o.o., dawniej Travel Service Polska sp. z o.o.*; ECLI:EU:C:2020:633.

¹² Zob. wyr. TS z 6.10.2020 r. w sprawie C-623/17 *Privacy International v. Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs i in.*, ECLI:EU:C:2020:790; wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z 30.08.2019 r. *Facebook Ireland Limited, Facebook INC, Facebook Belgium BVBA. v. Gegeve nsbe-schermingsautoriteit*; <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=221193&pageIndex=0&doclang=pl&mode=req&dir=&occ=first&p art=1&cid=7429390>.

¹³ Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE 1993 95/29).

¹⁴ Wyr. TS w sprawie C-698/18, pkt 57 i 58.

¹⁵ Wyr. TS w sprawie C-356/19, pkt 26.

¹⁶ Rozporządzenie (WE) nr 261/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.02.2004 r. ustanawiające wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów, uchylające rozporządzenie (EWG) nr 295/91 (Dz. Urz. UE 2004 46/1).

¹⁷ Wyr. TS w sprawie C-356/19, pkt 30.

zakresie konieczna może okazać się zmiana dyrektywy o nieuczciwych praktykach handlowych i wprowadzenie do niej nowej, bardziej sprecyzowanej definicji konsumenta wrażliwego.

Konferencję zakończył panel poświęcony dochodzeniu roszczeń zbiorowych, podczas którego prezentacje przedstawili Stefaan Voet z Uniwersytetu Lowańskiego i Uniwersytetu w Hasselt (Belgia) oraz Alexa Pato z Uniwersytetu McGill w Montrealu (Kanada). Referat Stefaana Voeta pt. „Effective redress? Some critical remarks on the final text of the Directive on representative actions for the protection of the collective interests of consumers” dotyczył oceny dyrektywy w sprawie powództw przedstawicielskich¹⁸, będącej obiektem ostatnich intensywnych prac legislacyjnych PE i Rady oraz częścią pakietu „Nowy ład dla konsumentów”. Zgodnie z dyrektywą, w celu dochodzenia naruszeń zbiorowych interesów konsumentów wykwalifikowane podmioty będą mogły występować do krajowych sądów i organów administracyjnych z roszczeniem o wydanie nakazu zaprzestania szkodliwych praktyk oraz jednocześnie żądać orzeczenia o odpowiedniej rekompensacie na rzecz poszkodowanych konsumentów. Pozytywnie należy ocenić, według prelegenta, że wykwalifikowanymi podmiotami będą mogły zostać również organy publiczne. Jednak w dyrektywie brak przepisów zobowiązujących podmioty prywatne i publiczne do wzajemnej interakcji i wspierania. Ponadto państwa członkowskie będą mogły przyjmować własne kryteria wnoszenia zbiorowych powództw krajowych i transgranicznych. To budzi obawę, że w przypadku spraw międzynarodowych wystąpienie z pozwem będzie bardziej skomplikowane ze względu na surowsze wymogi. O dochodzeniu roszczeń zbiorowych opowiedziała też Alexa Pato w referacie pt. „Collective redress and data protection: representation of data subjects”, analizującym art. 80 RODO¹⁹. Zgodnie z tym przepisem osoba, której dane dotyczą, ma prawo umocować podmiot, organizację lub zrzeszenie do wniesienia w jej imieniu skargi, w tym do organu nadzorczego, dochodzenia skutecznego środka ochrony prawnej przed sądem przeciwko organowi nadzorcemu bądź przeciwko administratorowi lub podmiotowi przetwarzającemu a także żądania w jej imieniu odszkodowania, jeżeli przewiduje to prawo krajowe. Ponadto państwa członkowskie mogą przewidzieć, że podmiot, organizacja lub zrzeszenie, niezależnie od upoważnienia osoby, której dane dotyczą, mogą występować z tymi środkami, jeżeli uznają, że w wyniku przetwarzania naruszone zostały prawa wynikające z RODO. To rozwiązanie zostało przez referentkę skrytykowane. Prowadzi bowiem do wniosku, że ogólne rozporządzenie o ochronie danych nie jest hermetyczne ze względu na zawarte w nim otwarte klauzule.

Tegoroczna konferencja była jak zawsze doskonałą okazją do zaktualizowania wiedzy na temat rozwoju prawa konsumenckiego w UE. W kolejnych miesiącach należy spodziewać się publikacji rezultatów badań i konsultacji publicznych, o których opowiadali prelegenci.

Anna Urbanek

doktorantka w Katedrze Europejskiego Prawa Gospodarczego WPiA UŁ

<https://orcid.org/0000-0003-0042-4172>

e-mail: anna.urbanek@wpia.uni.lodz.pl

¹⁸ Zob. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CONSIL:ST_9223_2020_INIT&from=EN.

¹⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE 2016 119/1).